

ชื่อเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชน: กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำน่าน
ชื่อผู้วิจัย สัจจา บรรจงศิริ และคณะ
ปีที่แล้วเสร็จ 2561

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ขององค์กร สถาบันระดับท้องถิ่น และภาคประชาชน (2) ศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมในระดับลุ่มน้ำของพื้นที่ลุ่มน้ำน่าน (3) พัฒนารูปแบบการเชื่อมโยงและกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นสู่ระดับสูงขึ้นไป และ (4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม ศึกษาจากผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ลุ่มน้ำน่านและลุ่มน้ำสาขา โดยการสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม การสัมมนาเชิงปฏิบัติการและการศึกษาเชิงทดสอบ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึก และแบบทดสอบ ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การจำแนกประเภท การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ การศึกษาความเป็นเหตุและผล การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา พบว่า (1) กระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ผลการศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (1.1) ด้านสถานะแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ได้แก่ (1.1.1) กฎหมาย มีความล้ำสมัย ไม่เอื้อให้ชุมชนจัดการทรัพยากรตนเอง มีหลายหน่วยงานกำกับดูแลและบังคับใช้ ส่วนประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและสิทธิเกี่ยวกับน้ำมากขึ้น (1.1.2) ยุทธศาสตร์ของลุ่มน้ำ ไม่มีแต่ยึดตามแนวนโยบายของคณะกรรมการนโยบายน้ำแห่งชาติ และ (1.1.3) การสนับสนุนด้านต่างๆ มีการจัดสรรงบประมาณ และการก่อสร้างโครงการพัฒนาแหล่งน้ำที่สนองตอบนโยบาย (1.2) ด้านบทบาท/ภาระหน้าที่ขององค์กร/สถาบัน มีองค์กรหลายระดับตั้งแต่ องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรระดับประเทศ องค์กรระดับลุ่มน้ำ องค์กรระดับจังหวัด และองค์กรระดับท้องถิ่น ส่วนใหญ่เข้ามาพัฒนาขีดความสามารถด้านการจัดการทรัพยากรน้ำโดยถ่ายทอดองค์ความรู้ และเป็นแหล่งข้อมูล และ (1.3) ด้านเครื่องมือการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ได้แก่ (1.3.1) มีการประเมินทรัพยากรน้ำ (1.3.2) มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (1.3.3) มีการบริหารจัดการอุปสงค์และอุปทาน ประสิทธิภาพการใช้น้ำ และการหมุนเวียนและนำน้ำกลับมาใช้ใหม่ (1.3.4) มีเครื่องมือเพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้สังคมมีจิตสำนึกและความตระหนัก (1.3.5) มีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (1.3.6) มีเครื่องมือกำกับดูแล ขอบเขตการจัดสรรน้ำและข้อกำหนดการใช้น้ำของชุมชน (1.3.7) มีเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ และ(1.3.8) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เมื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในระดับลุ่มน้ำน่าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลางในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วม แต่การมีส่วนร่วมกับชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พบว่า มีส่วนร่วมกับชุมชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การศึกษาและให้ข้อมูล การจัดทำแผนร่วมดำเนินงาน ร่วมในการควบคุม กำกับ ติดตามผล และร่วมรับผลประโยชน์ (2) ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำในระดับกลุ่ม และปัจจัยความสำเร็จของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับหน่วยงาน/องค์กรสนับสนุน (3) รูปแบบการเชื่อมโยงและกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น สู่ระดับสูงขึ้นไป พบว่า จำเป็นต้องมีการสร้างกลไกในการเชื่อมโยงในทุกระดับตั้งแต่ ระดับหมู่บ้านจนถึงระดับประเทศ และ (4) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม มี 2 แนวทางคือ แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมในระดับกลุ่มชุมชนและเครือข่าย และแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมในระหว่างองค์กรชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน อนุกรรมการ และกรรมการลุ่มน้ำ

คำสำคัญ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม ลุ่มน้ำน่าน

Title: Guidelines for Participatory Water Resource Management of the People Sector:
A Case Study of Nan River Basin

Researchers: Sujja Banchongsiri et al.

Year: 2018

Abstract

This study was a mixed-method research with the following objectives: (1) to study and analyze the participatory water resource management process at the local level of the organizations, local institutions, and people sector; (2) to study and analyze the success factors of the participatory water resource management at the river basin level of the Nan River basin area; (3) to develop a connection model and mechanism of participatory water resource management at the local level with the higher levels; and (4) to study guidelines for development of participatory water resource management. The researchers collected data from concerned people residing in the areas of Nan River basin and basins of its tributaries via the use of questionnaires, interview forms, note taking forms, and tests. The quantitative data were analyzed using the frequency, percentage, mean, and standard deviation; while qualitative data were analyzed with content analysis to classify, to compare, to analyze relationship, to study causes and effects, and to analyze involving factors.

Research findings were as follows: **(1) the participatory water resource management process** comprised the following aspects: **(1.1) the aspect of facilitating context** were the following: (1.1.1) the laws were out-of-date and did not facilitate the community to manage its own resources; there were many working agencies which control and enforce the laws; however, the people were more knowledgeable on the laws and their rights concerning water resource; (1.1.2) there was no strategy concerning the river basin, but the operation was based on the policies of the National Committee on Water Resource Management Policy; and (1.1.3) the provided supports comprised the budget allocations and the construction in the water resource development projects that responded to the policies; **(1.2) the aspect of the roles/ duty and function of organizations/ institutions:** there were concerned organizations at many levels, namely, international level, national level, river basin level, provincial level, and local level; most of them helped to develop the water resource management capability of the people by imparting the body of knowledge and serving as the sources of information; and **(1.3) the aspect of water resource management tools:** (1.3.1) there was the evaluation of water resource; (1.3.2) there were water resource management plans; (1.3.3) there were water resource management actions on determining the demand and supply of water resource, the efficiency of water usage, and the recycling of water resource for repeated usages; (1.3.4) there were tools for supporting and encouraging the society to have awareness and realization concerning water resource management; (1.3.5) there were actions on solving of conflict problems; (1.3.6) there were tools for monitoring the scope of water allocation and regulations on water resource usage of the community; (1.3.7) there were economic tools; and (1.3.8) there were exchange and sharing of learning and information; when the participation in water resource management of people in the Nan River basin was analyzed. It was found that the people participated at the moderate level in every step of participation; however, regarding their participation with the community in water resource management, it was found that they participated with the community in every steps including the study and provision of information, the formulation of plans, the participation in the operation, control, monitoring, follow-up, and receiving the benefits; **(2) the success factors of the participatory water resource management** were the success factors at the group level and the success factors at the working agency/supporting organization level; **(3) the connection model and mechanism of participatory water resource management at the local level with water resource management at the higher levels:** there was the need for creating the mechanism for connection of participatory water resource management processes of every level, from the village level up to the country level; and **(4) guidelines for development of participatory water resource management:** there were guidelines at two levels, namely, guidelines for development of participatory water resource management at the community group and networks, and guidelines for development of participatory water resource management by community organizations, state sector, private sector, river basin sub-committees, and river basin committees.

Keywords: Participatory water resource management, Nan River basin